

بررسی نگرش مردم نسبت به شوراهای شهری و «ارزیابی عملکرد شوراهای اسلامی» در استان

آذربایجان شرقی در سال ۱۳۸۷

رضا رسولی* - استادیار دانشگاه پیام نور، ساختمان مرکزی، تهران، ایران.

علیرضا کریمیان - پژوهشگر علوم سیاسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

علی صالحی - استادیار دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

Review of people's opinion towards city councils as well as evaluation of the Islamic Councils in East-Azerbaijan province (2008)

Abstract: One of the important results of Islamic republic of Iran revolution was forming of councils in city and village. Today's councils have important roles in metropolitan management, so that it is one of the important characteristic of decentralization of governments that they can delicate the political and administration power to state, city and village level. The purpose of this research is to review the East-Azerbaijan people's opinion towards city councils and evaluation of their performance. This research has been fulfilled by measurement method. The statistical subjects for this study consist of individuals over 18 years old in the province cities selected by using the Kokran formula for estimating the template volume. The results of descriptive analysis showed the weak performances of councils to select a capable manager to administer the city, made by 74.2% of the subjects. Also, 71.3% of the subjects have recognized the weak performances of the councils in recognition of shortages, cooperating with executive responsible for the organs, insufficiencies as well as many poor municipal facilities. The subjects also recognized the councils to conduct defenseless while supervising over the appropriate performance of the council's approvals, public contribution in social, economic, constructional, cultural, educational and other welfare affairs, establishment of associations; social rescue, cultural, guidance bodies as well as launching cooperatives for production, distribution, and consumption purposes, application of rules and regulations, supervising on excavation and constructing canals for metropolitan facilities, construction of passages, streets and squares, green areas and public facilities, enactment of regulations concerning the establishment and administering the official fruit and vegetable supply centers. The result of the statistical analysis in this research shows the same evaluation made by subjects of different levels of education, revenue and age concerning the Islamic councils' performances. Meantime, the review and assumptions cleared the fact that there is a meaningful relationship on the consciousness and awareness of councils' performance. Also, the citizens deemed the councils necessary for metropolitan management and surveillance on municipal performance.

Key words: Council, city council, view, evaluation of performance, metropolitan management, popularity of city council.

چکیده

یکی از ثمرات بزرگ «انقلاب شکوهمند اسلامی ایران»، شکل‌گیری «شورای‌های اسلامی» شهر و روستا بوده است. امروزه اهمیت شوراهای در اداره امور به حدی است که در شرایط کنونی، مهم‌ترین ویژگی «عدم تمرکز دولت‌ها» محسوب می‌شود و از طریق آن، قدرت سیاسی و اداری به سطوح استانی، شهری و روستایی انتقال داده می‌شود. نگرش مثبت مردم به شوراهای، موجب تقویت پایه‌های آن می‌شود. طبیعی است عملکرد شوراهای از ابعاد مختلف در شکل‌گیری و تغییر نگرش مردم تأثیر زیادی دارد. با توجه به اهمیت این امر، در تحقیق حاضر به بررسی نگرش مردم نسبت به شوراهای شهری و ارزیابی عملکرد شوراهای اسلامی در استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۸۷ پرداخته شده است. هدف اصلی این مطالعه، شناخت رابطه بین نگرش مردم نسبت به شوراهای شهری و ارزیابی عملکرد آن در سطح استان بوده است. در این راستا، با مطالعه مبانی نظری پژوهش و شناسایی مؤلفه‌ها و متغیرهای پژوهش، با استفاده از «روش پیمایشی»، داده‌های مورد نیاز از «جامعه آماری» که شامل افراد بالای ۱۸ سال مرکز شهرستان‌های استان بودند، گردآوری و با بکارگیری فنون «آمار توصیفی و استنباطی» مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. نتایج توصیفی این تحقیق نشان داد که ۷۴/۲ درصد پاسخ‌گویان عملکرد شوراهای را در انتخاب مدیر توانا برای اداره شهر و نیز ۷۱/۳ درصد عملکرد شوراهای را در شناخت کمبودها، همکاری با مسئولین اجرایی نهادها نارسایی‌ها و امکانات شهری را ضعیف ارزیابی نموده‌اند. همچنین پاسخ‌گویان عملکرد شوراهای را در نظارت بر حسن اجرای مصوبات شورا، مشارکت مردم در انجام خدمات اجتماعی، اقتصادی، عمرانی، فرهنگی، آموزشی و سایر امور رفاهی، تشکیل انجمن‌ها، نهادهای اجتماعی، امدادی، فرهنگی، ارشادی، تأسیس تعاونی‌های تولید، توزیع و مصرف، وضع مقررات و نظارت بر حفاری و مسیرهای تأسیسات شهری، ایجاد و توسعه معابر، خیابانها و میادین و فضاهای سبز و تأسیسات عمومی شهر و وضع مقررات مربوط به ایجاد و اداره میادین عمومی میوه و تره‌بار ضعیف ارزیابی نموده‌اند. همچنین بررسی و نتایج فرضیات تحقیق نشان داد که بین آگاهی از وظایف شوراهای میزان پذیرش شوراهای بازآرایی عملکرد شوراهای اسلامی رابطه وجود دارد. همچنین شهروندان وجود نهاد شورا را برای مدیریت شهری و نظارت بر عملکرد شهرداری ضروری می‌دانستند.

واژگان کلیدی: شورا، شورای شهر، نگرش، ارزیابی عملکرد، مدیریت شهری، نهاد غیردولتی.

مقدمه و بیان مسأله

«اُوزایاک»^۱ معتقد است زمانی رابطه دولت و شهروندان در یک نظام سیاسی در مسیر تعالی و پیشرفت قرار می‌گیرد که حکومت مرکزی با اتخاذ «سیاست‌های عدم تمرکز عمودی»، قدرت سیاسی و اداری را به سطوح استانی، شهری و روستایی انتقال دهد و به موازات واگذاری قدرت به دیگران، با «سیاست‌های تمرکززدایی افقی»، بتواند از «مشارکت بخش خصوصی» و «تشکلهای غیر دولتی سازمان یافته» استفاده کند (2000:134 Osziak).

در شرایط کنونی مهم‌ترین خصوصیتی که جوامع را از هم متمایز می‌سازد، «توجه و نگرش دولت نسبت به ایجاد و تقویت نهادها» در تشکلهای مردمی در قالب «سازمانهای غیر دولتی» (NGO) است (70: 2007 and Andringa, Laughline); به طوری که امروزه این مسأله تقریباً در بین تمامی دولت‌های جهان پذیرفته شده و در سرلوحه برنامه‌های اصلاحی قرار دارد (289: 2003 Saylan). در ادبیات علوم سیاسی و اجتماعی؛ صاحب نظران، «تحقق توسعه پایدار و یکپارچه» را مستلزم «مشارکت عمومی و گسترده مردم» می‌دانند و حضور نهادها و سازمانهای محلی و بکارگیری راهبردها و سیاست‌هایی که مشارکت را فراهم و تقویت نماید را ضروری می‌دانند (306: 2002 Davies). بنابراین؛ شوراها از جمله سازمانهایی هستند که برای تحقق مشارکت مردم در «فرآیند تصمیم‌گیری»، «برنامه‌ریزی»، «نظارت و اجرای سیاستگذاری‌ها در سطوح محلی و منطقه‌ای» فعالیت می‌کنند و از این طریق زمینه حضور و مشارکت مردم در امور مربوط به خودشان فراهم می‌نمایند؛ به همین دلیل، به شوراها، به عنوان سازمان محلی اطلاق می‌شود که یک نوع حضور نهادینه شده مردم و منشأ شکل‌گیری قدرت شوراها می‌باشد (22: 2003 Mary).

تمرکززدایی و مشارکت مردم محلی در تعیین سرنوشت خود، فقط یک «هدف» سیاسی نیست که در آن دستیابی مردم به قدرت در قالب «حکومت ملی» باشد، بلکه در واقع و بیش از آن، «وسیله‌ای» برای ممانعت از رشد متراکم و ناهنجار و در عین حال کمک به توسعه متوازن و

عدالت سیاسی، اقتصادی، اجتماعی است که علاوه بر ارضای رأی‌دهندگان و حفظ نظام سیاسی موجود، رفاه مطلوب و هماهنگ کل جامعه را تأمین می‌نماید (377: 2009 Nurhadi). «آمایش سرزمین»، با آینده‌نگری و مدیرنیواسیون خود، یا اقداماتی نظیر آن که از اواسط قرن بیستم در بین دولت‌ها متداول گردید، نتیجه چنین تفکراتی به شمار می‌روند. لازم و ملزوم بودن حرکت‌های محلی و ملی در راه پیشرفت و توسعه سبب شده است که «آزادی»، «مشارکت»، «تجربه‌گرایی» و در نتیجه «ساختار و شیوه انجام وظیفه شوراهای محلی» در قبال دولت و کل نظام سیاسی کشور «قراردادی و مبنی بر سازش‌هایی همه جانبه باشد» (آیت‌اللهی، ۱۳۷۷، ص ۹۳).

با توجه به موارد فوق آنچه که در ارتباط با شوراهای اسلامی در قالب شکلی از حکومت‌های محلی و منطقه‌ای مطرح است؛ نحوه نگرش مردم نسبت به چگونگی شکل‌گیری شوراهای اسلامی و سنجش عملکرد آنها از منظر مردم دارای اهمیت می‌باشد؛ بدین صورت که عملکرد شوراها تحت تأثیر عوامل متعددی است که این عوامل موفقیت یا عدم موفقیت شوراها را تعیین می‌نماید، به طوری که از بین عوامل مختلف و تأثیرگذار بر موفقیت شوراها، نقش مشارکت مردمی و فراهم نمودن زمینه مشارکت آنها در تصمیم‌گیری‌های حکومت محلی و شوراها بسیار مهم می‌باشد. از این جهت شوراها را به عنوان وسیله‌ای برای ارتقاء مشارکت‌های مردمی می‌دانند که نقش مهمی در تمرکززدایی تصمیم‌گیری و مدیریت شهری دارد. به این ترتیب سؤال اصلی پژوهشی این بوده است که:

- «نگرش مردم نسبت به شوراهای شهری در استان آذربایجان شرقی چگونه بوده است؟ آیا شهروندان، از عملکرد شورا در این استان ارزیابی مثبتی داشته‌اند؟» و
- «در نهایت چه رابطه‌ای بین نگرش مردم نسبت به شورای شهری در استان و عملکرد شوراهای اسلامی در سال ۱۳۸۷ وجود دارد؟»

بر اساس سؤالات پژوهشی فوق، این تحقیق با هدف بررسی نگرش شهروندان استان آذربایجان شرقی نسبت به شوراهای اسلامی و ارزیابی عملکرد شوراهای

اسلامی شهری استان آذربایجان شرقی در ابعاد «اجرائی، تصویبی، برنامه‌ریزی، نظارتی، همکاری و مشورتی» می‌باشد.

اهمیت و ضرورت انجام تحقیق

تجارب جهانی بیانگر آن است که هم در کشورهای توسعه یافته و هم در کشورهای در حال توسعه، «حکمرانی مطلوب» برای پاسخ به چالش‌ها و تقاضاهای دنیای جدید هزاره سوم میلادی امری اجتناب‌ناپذیر است (Hall, 2002: 165). در ایران برنامه‌های پنج ساله توسعه، سند چشم‌انداز ۲۰ ساله توسعه کشور، سیاستها و اقدامات دولت در زمینه تقویت بخش خصوصی و کاهش تصدی‌گری دولت، احیای قانون شوراهای اسلامی شهر و روستا، تقویت تشکلهای صنعتی غیردولتی و طرح شعارهای ارزشی مانند «سال پاسخگویی»، «سال همبستگی و مشارکت مردمی» و «جنبش عدالت‌طلبی» از مصادیق بارز گرایش به سوی حکمرانی مطلوب است. توسعه پایدار ملی، استانی و شهری مستلزم داشتن حکومتی مشارکت‌جو است. آهنگ توسعه کشور در چارچوب چشم‌انداز ۲۰ ساله کشور در صورتی شتاب می‌یابد که دولت با مقررات‌زدایی، تسهیل مشارکت بخش خصوصی و تشکلهای مردمی از تمامی ظرفیت‌های موجود در جامعه استفاده مؤثر کند.

هدف و مقصود نهایی از استقرار شوراهای شهری در هر شکل و ساختار به این دلیل است که زمینه مشارکت مردم در امورات سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی جامعه فراهم شود؛ به عبارتی دیگر، از تمرکز قدرت در دست عمده‌ای معدود افراد جامعه، جلوگیری؛ و قدرت در بین افراد جامعه توزیع شود. به طوریکه با استقرار شوراهای و تمرکززدایی از ظرفیت‌ها، استعدادها، اجتماعی به نحو مطلوب استفاده و گامهای مؤثر در توسعه و پیشبرد و تسریع برنامه‌های عمرانی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی جامعه برداشته می‌شود (پورخرمدند، ۱۳۸۱، ص ۹۲).

«شورا» از جمله مفاهیمی است که در متون‌های مختلف تعاریف بسیار متعددی از آن به عمل آمده است؛ علی‌الخصوص در متون‌های مذهبی و فرهنگی هر یک به

نوعی و از دیدگاهی به تعریف آن پرداخته‌اند. اما وجه غالب این تعاریف هم ناظر بر معنای لغوی و اصطلاحی آنهاست که عمدتاً بار «ایدئولوژیکی» دارد و اهمیت بار ایدئولوژیکی آنقدر مهم است که «اصل مشاوره و شورا در اسلام» از مهمترین اصول اجتماعی است. همچنین در قرآن و روایات با دقت و اهمیت خاصی مطرح شده است؛ بطوریکه شورا و مشورت در قرآن کریم و روایات معصومین (ع)، علیرغم اینکه جایگاه بس عظیم و والا دارد، به عنوان یک ارزش برای جامعه اسلامی مورد تأکید قرار گرفته است و در مقابل، خودرأیی و استبدادها رانفی نموده و آن را مذموم و ناپسند شمرده است (شیخ، ۱۳۸۲).

بر این اساس، در «قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران» در «اصل و فصل هفتم» با اصول «هفتگانه یکصد و ششم»، به موضوع شوراها، منجمله شورای اسلامی شهر پرداخته و مقرر شده که طرز تشکیل و حدود اختیارات و وظایف شوراهای را قوانین ناشی از قانون اساسی تعیین کند و در این اصل است که بطور سریع برنامه را از طریق همکاری مردم مورد توجه قرار داده است. به این دلیل، برای تحقق مردم‌سالاری در جامعه و شکل‌گیری حکومت‌های ملی و تمرکززدایی قدرت در جامعه و کنترل امورات شهری و سپردن مدیریت شهر به مردم، شوراهای اسلامی در قالب نهادهای مدنی، نقش اساسی و مهمی بر عهده دارند. در این راستا، شناخت و سنجش نگرش مردم نسبت به شوراهای شهری و ارزیابی عملکرد شوراهای اسلامی شهری استان آذربایجان شرقی از زوایای مختلف، امری ضروری می‌باشد؛ بطوریکه با این گونه بررسی‌ها می‌توان موانع، تنگناهای مدیریت شوراهای شهری و علل ناکامی و عدم موفقیت شوراهای شهری را تجزیه و تحلیل نمود و گام مؤثری در تدوین و اصلاح قوانین و مقررات مربوط به وظایف و اختیارات شوراهای برداشت.

مبانی نظری تحقیق

نظریه‌های بسیاری به منظور توضیح و تبیین مفهوم «نگرش» مطرح شده‌اند؛ بطوریکه کوشش‌های اولیه روانشناسان، معطوف به «درک آنچه موجب نگرش در یک

کلمه مورد نظر است.

ب) «اطلاعاتی که شخص در معرض آن قرار می‌گیرد»: علاوه بر نیازها که در ایجاد نگرشهای شخصی مؤثرند، اطلاعاتی نیز که شخص کسب می‌کند در ایجاد نگرشهای او تأثیر دارند؛ مثلاً اگر شخص یا جامعه‌ای درباره بمب نوترونی اطلاعات نداشته باشد، طبعاً نگرشی نیز نسبت به آن ندارند. اما اگر روزنامه‌ها یا رادیوها یا تلوزیون بحثهایی در مورد بمب نوترونی مطرح کنند و کارکرد و حشت‌انگیز آن برای مردم روشن کنند مردم با خواندن و شنیدن این بحثها نسبت به آن طرز تلقی خاصی پیدا کرده و در جهت تحریم چنین سلاحی نگرش موافقی پیداکنند (کریمی، ۱۳۷۶، ص ۲۷۵).

نظریه پرداز دیگر در این زمینه، «آلبورت» است که در تشکیل نگرشها چهار شرط و عامل را معرفی می‌کند که به ترتیب زیر عبارتند از:

- «نخست»: تجارب افراد یعنی به هم پیوستن کنشهای زیادی که از یک نوع باشند، مثلاً یک فرد ممکن است تنها سیاه پوستان را به صورت نوکر و خدمتکار شناخته باشد، به طوری که نتواند قبول کند با ایشان مناسباتی جزء این داشته باشد.

- «دوم»: جدا شدن و یا فرق گذاشتن است؛ یعنی تجارب جدید بر جزئیات و خصوصیات نگرش می‌افزاید و آن را از نگرش‌های مشابه متمایز و جدا می‌سازد.

- «سوم»: تشکیل نگرش، نوعی ضربه زدن یا تجربه تلخ و غم‌انگیز است؛ مثلاً فوت بر اثر جرم و جنایتی که سیاه پوستی نسبت به یکی از اعضای خانواده شخص مرتکب شده است؛ و باعث می‌شود شیوه‌ای خصمانه در این شخص نسبت به سیاه پوستان شکل گیرد.

- «چهارم»: مولفه چهارم تقلید است یعنی ممکن است شخص بر اثر تقلید از پدر یا استادان خود و دیگران به شخصی یا موضوعی طرز تلقی ویژه‌ای پیدا کند (کلاینبرگ، ۱۳۸۳، ص ۵۱۲).

از طرفی دیگر، «آیزن و فیش‌پاین» معتقد هستند که رفتار بیشتر در حالتی قابل پیش‌بینی و درک و توضیح است که ما به قصد شخص در رفتار توجه کنیم و به نظر آنها رفتار در پی زنجیره‌ای از عوامل به وجود می‌آید و حلقه ماقبل بروز رفتار، قصد و نیت رفتاری است. الگوی آنان نشان

زمینه خاص می‌شود» و کوشش‌های جدیدتر به منظور «توضیح نگرش» و «روند شکل‌گیری نگرش متمرکز» بوده است. «اصطلاح نگرش»، از کلمه لاتین Attitude، به معنای «تناسب و استعداد گرفته شده» و در زبان‌های گوناگون واژه‌های مترادف مختلفی برای بیان آن بکار برده شده است (بوهنرووانک، ۱۳۸۲). به طور کلی روان‌شناسان اجتماعی در تعریف مفهوم نگرش روی عناصر زیر اتفاق نظر دارند که عبارتند از:

- عنصر شناختی، شامل اعتقادات و باورهای شخص درباره یک شیء یا اندیشه است.

- عنصر احساسی یا عاطفی، که معمولاً نوعی احساس عاطفی با باورهای ما پیوند دارد و تمایل به عمل به آمادگی برای پاسخگویی به شیوه‌ای خاص اطلاق می‌شود.

- عنصر رفتاری یا عملکردی، آمادگی جسمانی برای پذیرش محرکهای بیرونی و تبدیل آن به عمل یا رفتار است. بدین معنا که اگر شخص نسبت به موضوعی نگرش مثبت داشته باشد؛ آماده کمک، ستایش و پاداش‌دهی است و از موضوع گرایش خود حکایت می‌کند.

با توجه به اینکه در تحقیق حاضر از مفهوم و تئوری‌های نگرش برای سنجش و تبیین نگرش مردم نسبت به عملکرد شوراهای اسلامی استفاده شده است، لذا در این قسمت سعی شده که برخی از تئوری‌های مرتبط با نگرش مطرح گردد. در تکوین و تشکیل نگرش انسان نسبت به موضوعات عوامل متعددی وجود دارد که «گرچ و همکارانش»، معتقدند که در تکوین و شکل‌گیری نگرش در انسان عوامل زیر دخالت دارد:

الف) «آنچه که نیازهای شخصی را برآورده می‌کند»: در جریان فعالیت‌های فرد برای رفع نیازهای خود موانع و مشکلاتی بر سر راه او قرار می‌گیرد که نگرشهای ویژه‌ای را در او به وجود می‌آورد و نسبت به اشیاء و عوامل اشخاص که نیازهای او را برآورد می‌کنند و وی را به هدفهایش می‌رسانند گرایشهای موافق و مثبت و نسبت به موانع که سد راه رسیدن او به هدفهایش می‌شوند، گرایشهای منفی پیدا می‌کند (کریمی، ۱۳۷۶، ص ۲۷۵)؛ البته منظور نیازهای مادی و جسمی نمی‌باشد، بلکه نیاز به معنی عام

عُنصر شخصی این الگو یعنی گرایش فرد، حاصل دو عامل است:

- «باور شخص» در زمینه نتایج آن رفتار مشخص؛ و
- «ارزیابی شخص از نتایج ممکن» از انجام آن رفتار که هر یک از این دو عامل در میان افراد متفاوت است.

«عُنصر اجتماعی این الگو» یعنی «هنجار ذهنی»، منعکس کننده نفوذ و فشار اجتماعی روی یک شخص برای انجام یک رفتار است؛ به این معنی که شخص به این امر توجه دارد که تا چه حد رفتارش مورد تأیید یا توبیخ افراد یا گروه‌های خاصی قرار خواهد گرفت. این افراد یا گروه‌ها در واقع نقش یک مرجع هدایت‌کننده رفتار را دارند که ممکن است پدر و مادر، دوستان نزدیک، همکاران و یا اهالی یک محل باشند. این متغیر خود به دو عامل دیگر تجزیه می‌شود که:

۱. این انتظار که یک رفتار خاص از سوی سایر افراد مهم و گروه چگونه ارزیابی می‌شود (انتظار دیگران)؛ و
۲. انگیزه فرد برای پیروی از انتظارات دیگران (میزان اهمیتی که فرد برای نظر مردم درباره رفتار خود قایل است).

الگوی مذکور را می‌توان به صورت زیر نشان داد:

نظریه دیگری که در این تحقیق مورد استفاده قرار گرفت، «نظریه مبادله» می‌باشد. در این نظریه به مفاهیم پاداش و تنبیه توجه داده شده است. آنچه که در این نظریه موجب بروز یک رفتار می‌شود و پایداری آن را سبب

می‌دهد که قصدها به گرایش‌ها و هنجارهای مرتبط با رفتار متکی است، گرایش یک متغیر فردی و شخصی است که طی آن فرد خوب یا بد بودن یک رفتار یا یک پدیده را از نظر خودش ارزیابی می‌کند. هنجار منعکس کننده نفوذ و فشار اجتماعی است که شخص آن را برای انجام کاری (رفتار) احساس و ادراک می‌کند؛ در شرایطی که گرایش‌ها و هنجارها، هر دو در رابطه با رفتار مثبت باشند. قصد به انجام رفتار معین افزایش خواهد یافت اما در صورتی که گرایش‌ها و هنجارها در تضاد باشند، قدرت نسبی آنها می‌تواند تعیین‌کننده مقاصد بعدی و رفتار متعاقب آن باشد، این رابطه را می‌توان به شکل زیر نشان داد.

«الگوی قصدهای رفتاری» نشان می‌دهد که گرایش‌ها و هنجارها هر دو تحت تأثیر عقاید فرد درباره رفتارهای خاص هستند. «آیزن و فیش باین» در ادامه مطالعاتشان، حاصل پژوهش‌های خود را در قالب «نظریه کُنش مُوجه» عرضه کردند. اصطلاح کُنش مُوجه به این معنی است که اکثر رفتارها به این دلیل انجام می‌شود که مردم به نتایج اعمال خود فکر می‌کنند و برای حصول پاره‌ای نتایج و پرهیز از برخی دیگر، دست به انتخاب منطقی می‌زنند. عناصر نظریه آنان از دو عُنصر اصلی تشکیل شده است:

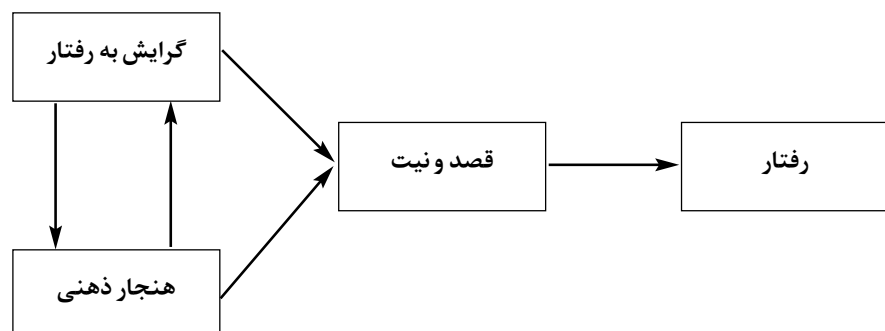
- «بخش شخصی» و

- «بخش اجتماعی» که ترکیب آنها پیش‌بینی‌کننده یک قصد رفتاری است؛ قصدی که در نهایت مشخص‌کننده رفتار است.

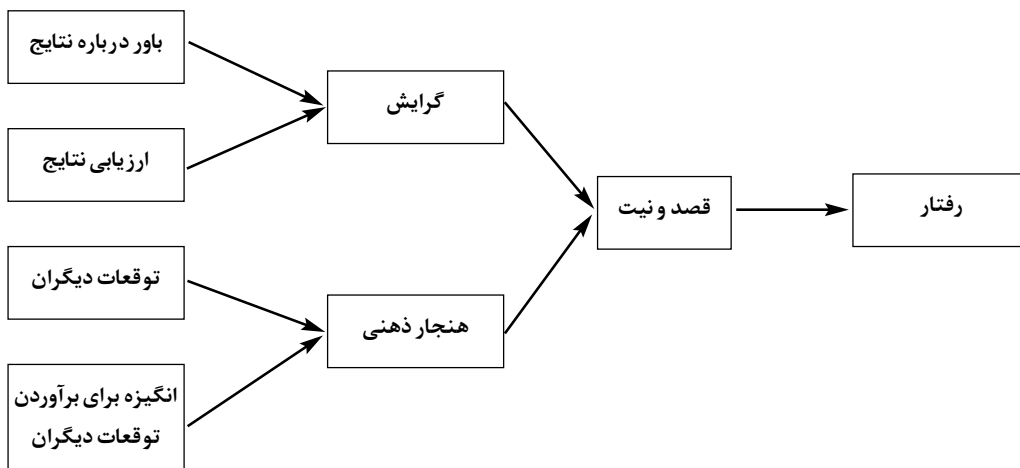
مدیریت شهری

دوفصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۲۶ پاییز و زمستان ۱۳۸۹
No.26 Autumn & Winter

■ ۳۱ ■

نمودار ۱. الگوی آیزن و فیش باین در شکل‌گیری رفتار

نمودار ۲. الگوی قصد‌های رفتاری؛ ماخذ: نگارندگان.

هزینه‌های آن یا به تعبیر هومنز، پاداش و تنبیه است؛ یعنی هرچه یک کنش، پاداش بیشتر و هزینه کمتری دریافت کند، تکرار آن محتمل تر است.

از مجموع قضایای اصلی هومنز، دو قضیه یاد شده مفاهیم روشن تر و ملموس تری برای تعیین رفتار مشارکتی در اختیار قرار می‌دهند. به این ترتیب مطابق این الگوی نظری، رفتار یا تمایل به مشارکت تابع فایده و هزینه‌های مترتب بر آن است چنانچه فرد انتظار فایده بیشتر و هزینه کمتری را در مشارکت داشته باشد. تمایل بیشتری به مشارکت خواهد داشت (ریتز، ۱۳۷۶).

نظریه کنش اجتماعی «تالگوت پارسونز»

«تالگوت پارسونز» در کتاب خود تحت عنوان «کنش اجتماعی» معتقد است که کنش اجتماعی در قالب هنجارها و ارزش‌های اجتماعی سازمان می‌یابد و همین هنجارهای اجتماعی، کنش فرد را در جهت هم‌نواپی نهایی نظام ارزشی - اجتماعی سوق می‌دهد. پارسونز از یک کنش داوطلبانه که بوسیله افراد در یک قالب اجتماعی صورت می‌گیرد، سخن به میان می‌آورد و آن را ناشی از موقعیت نقش اجتماعی فرد در جامعه می‌داند و بر اساس آن به تحلیل می‌پردازد. به نظر او تمام کنش‌ها رفتارها هستند و تمام رفتارها کنش نیستند. کنش بر خلاف رفتار، ارادی است. پارسونز برای همه نظام‌های کنشی چهار تکلیف‌کارکردی را مطرح می‌نماید که عبارتند از:

می‌گردد، پاداش حاصل از انجام آن است. مفروض اصلی این دیدگاه آن است که انسانها، رفتارهایی از خود ابراز می‌کنند که نتایج پاداش دهنده‌ای برای آنها داشته باشد. بر خلاف دسته اول که نوعی نگرش ذهنی نسبت به توانایی اثرگذاری، موجب کنش مشارکتی می‌شد، در این دیدگاه مشارکت به عنوان یک رفتار زمانی رشد خواهد کرد که انسانها در مقام مشارکت کننده، پاداشی بر آن مترتب ببینند.

مهمترین نظریه در این رویکرد از آن «هومنز» است. وی چند قضیه بنیادی برای تعیین رفتار انسان مطرح نموده می‌توان آنها را برای تعیین رفتار مشارکتی بکار گرفت. این قضایا عبارتند از:

- «قضیه موفقیت»: اگر عملی که از فرد سر می‌زند، پاداش دریافت کند احتمال تکرار آن افزایش می‌یابد. بر پایه این قضیه، اگر مشارکت به عنوان یک رفتار از سوی فرد ابراز شود و پاداش دریافت کند (مثلاً منافع مادی حاصل از آن یا منزلت اجتماعی مطلوب برای فرد) احتمال آن که تمایل فرد به رفتار مشارکتی افزایش یابد، زیادتر می‌شود.

- «قضیه ارزش»: هر چه نتیجه یک کنش برای شخص با ارزش تر باشد احتمال بیشتری دارد که همان کنش را دوباره انجام دهد. در مورد مشارکت چنانچه نتایج و دستاوردهای آن برای فرد، نسبت به رفتارهای غیر مشارکتی ارزش بیشتری داشته باشد، احتمال تکرار آن افزایش می‌یابد. ارزش یک کنش حاصل فایده و

۱- «تطبيق»؛

۲- «دستیابی به هدف»؛

۳- «یکپارچگی»؛ و

۴- «حفظ الگو». او معتقد است که این تکالیف چهارگانه با چهار نظام کنش که جزئی از نظریه او هستند، در نظام اجتماعی کارکرد یکپارچگی را برعهده دارد و شامل کنشگران، کنش و محیط تعریف شده است. نظام فرهنگ، بسیار نمادین و قابلیت انتقال از یک نظام به نظام دیگر را دارد. نظام شخصیت، کارکرد دستیابی به هدف را برعهده دارد که به وسیله نظام‌های دیگر تحت نظارت می‌شود (ریتزر، ۱۳۷۶، ص ۱۳۲).

بنابراین در «نظام کنشی پارسونز»، عاملان انسانی به عنوان «کنشگران اصلی» دیده می‌شود. در تحقیق حاضر پاسخگویان را به عنوان عاملان اصلی کنش در نظر گرفته می‌شوند که برای تحقق بخشیدن به کنش‌های خود به فضایی، محیط شهری و عملکرد شورای اسلامی تشکیل دهنده این فضا است نیازمند می‌باشد. همچنین پارسونز در نظریه خود از شرایط موقعیتی سخن به عمل آورده است که شهروندان برای مشارکت فعال در ارتباط با عملکرد شوراهای اسلامی شهر نیازمند شرایط لازم و محیط اجتماعی مناسب برای شرکت در این امر خطیر هستند. علاوه بر این موارد، می‌بایست برای نیل به اهداف خود که ممکن است همان سنجش عملکرد شواری اسلامی در بعد «برنامه‌ریزی، تصویبی، اجرایی، نظارتی و مشورتی» باشد؛ از وسایل و روش‌های مناسب استفاده نمایند تا بتوانند به نحو احسن اهدافشان را تحقیق بخشند و در نظریه فوق نیز وسایل و اهداف از جمله شرایط لازم برای نظام‌کنش است. پارسونز معتقد

است که در نظام‌کنش نیز باید میان وسایل، اهداف ارتباط مناسب برقرار شود.

نظریه «دوایت دین»

«دوایت دین» از جمله پژوهشگرانی است که موضوع «مشارکت سیاسی» را مورد توجه قرار داده است. وی با استفاده از مفاهیم «بی‌قدرتی»، «بی‌هنجاری» و «انزوای اجتماعی» تلاش می‌کند رفتار رأی دهندگان را تحلیل کند. وی در پژوهش خود نشان می‌دهد که بین این سه مفهوم و رفتار سیاسی رابطه وجود دارد؛ لیکن با «کنترل متغیر پایگاه اجتماعی»، این رابطه پایدار نمی‌ماند.

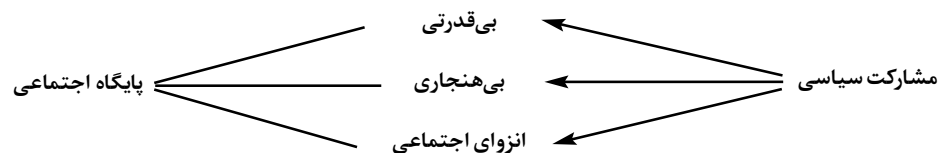
الگوی نظری وی را می‌توان به صورت شکل زیر بیان کرد: به اعتقاد «هانتینگتون و تلسون»، مشارکت سیاسی و اجتماعی تابعی از فرآیند «توسعه اقتصادی و اجتماعی» است. این فرآیند از دو طریق برگسترش مشارکت اثر می‌گذارد. نخست از طریق تحرک اجتماعی است. کسب منزلت‌های بالاتر اجتماعی، احساس توانایی را در فرد تقویت می‌کند و نگرش او را نسبت به توانایی‌اش در تأثیر نهادن بر تصمیم‌گیری‌ها مساعد می‌سازد. این نگرش‌ها زمینه مشارکت در سیاست و فعالیت‌های اجتماعی را تقویت می‌کند در این حالت منزلت اجتماعی نهایتاً از طریق اثری که بر احساس توانایی و یا نگرشی بی‌قدرتی می‌گذارد، بر مشارکت موثر می‌افتد. در این میان «متغیر سواد» بیش از سایر متغیرهای منزلتی بر مشارکت اثر دارد (sener,2005:15).

«فرآیند توسعه» همچنین از طریق سازمانی نیز بر مشارکت اثر می‌گذارد. عضویت فرد در گروه‌ها و

مدیریت شهری

دوفصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۲۶ پاییز و زمستان ۱۳۸۹
No.26 Autumn & Winter

۳۳

افزایش مشارکت / اجتماعی و سیاسی → احساس توانایی → منزلت اجتماعی بالاتر

نمودار ۳. الگوی نظری دوایت دین؛ ماخذ: نگارندگان بر اساس دوایت دین.

می‌توان نتیجه مطلوب‌تری در ارتباط با فراهم نمودن زمینه مشارکت مردم در موضوعات سیاسی فراهم نمود.

مدل مفهومی پژوهش

بر اساس مطالب فوق‌الذکر، مدل مفهومی پژوهش به شرح نمودار شماره ۴ ارائه می‌شود.

بر اساس مدل مفهومی و نیز مطابق اهداف تحقیق، فرضیه‌هایی به شرح زیر مطرح شده است:

۱. بین نگرش مردم نسبت به عملکرد شورای اسلامی در بعد برنامه‌ریزی اجتماعی رابطه معنی‌داری وجود دارد.

۲. بین نگرش مردم نسبت به عملکرد شورای اسلامی در بعد تصویری رابطه معنی‌داری وجود دارد.

۳. بین نگرش مردم نسبت به عملکرد شورای اسلامی در

سازمان‌ها (سازمان‌های اجتماعی، اتحادیه‌های شغلی و صنفی، گروه‌های مدافه، علایق خاص و غیره) احتمال مشارکت در فعالیت اجتماعی و سیاسی را بیشتر می‌کند.

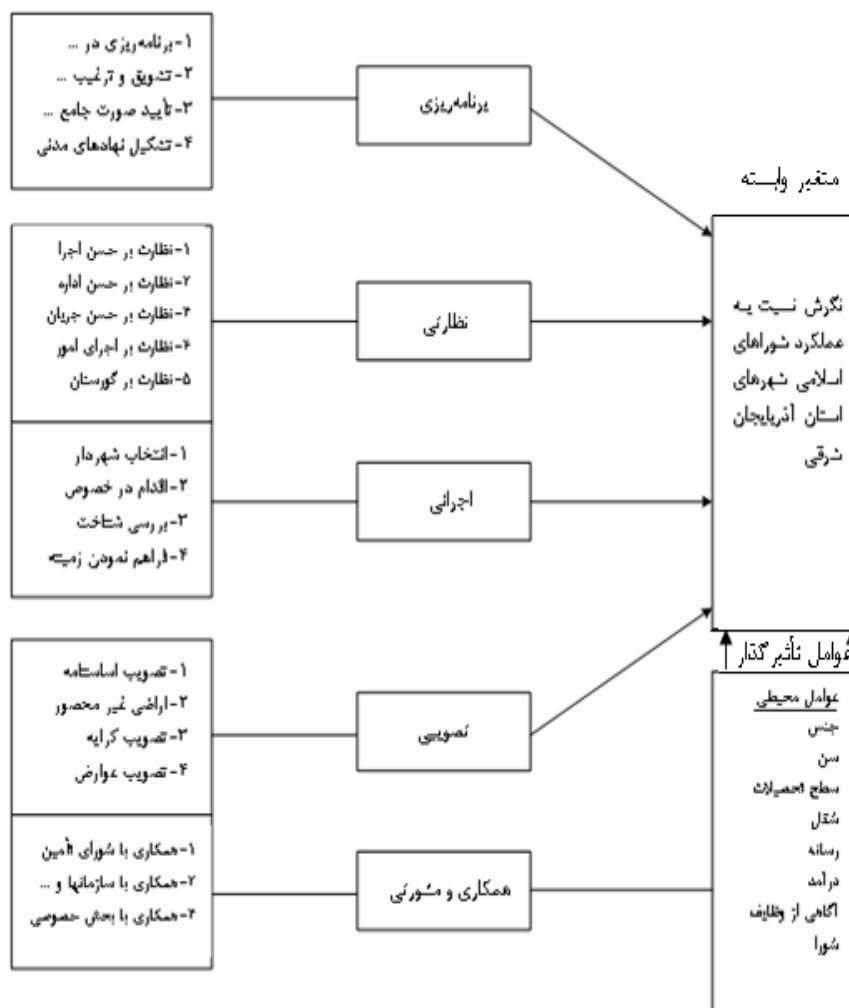
این عامل در جوامعی که فرصت‌های تحرکت فردی در آنها محدودتر است اهمیت بیشتری دارد. در این الگو

قدرت به عنوان متغیر واسط بر مشارکت اثر می‌گذارد. در این پژوهش با استفاده از این دو رویکرد دو مفهوم

اصلی «بی‌قدرتی» و «هزینه فایده» به عنوان متغیرهای مستقل اصلی برای تبیین تمایل به مشارکت و ارزیابی

عملکرد شوراهای اسلامی شهر به کار گرفته شده‌اند. با توجه به نظریه‌های فوق‌الذکر این استدلال مطرح است

که هر قدر عوامل مؤثر بر ایجاد نگرش در زمینه مسائل سیاسی و بخصوص عملکرد شوراها مورد توجه قرارگیرد،

نمودار ۴. مدل مفهومی پژوهش؛ ماخذ: نگارندگان.

بعد برنامه‌ریزی فرهنگی رابطه معنی داری وجود دارد.
 ۴. بین نگرش مردم نسبت به عملکرد شورای اسلامی در بعد اجرایی رابطه معنی داری وجود دارد.
 ۵. چه رابطه‌ای بین نگرش مردم نسبت به عملکرد شورای اسلامی در بعد برنامه‌ریزی بهداشتی رابطه معنی داری وجود دارد.
 ۶. بین نگرش مردم نسبت به عملکرد شورای اسلامی در بعد همکاری و مشورتی رابطه معنی داری وجود دارد.
 ۷. بین تفاوت جنسیت پاسخگویان و عملکرد شورای اسلامی در بعد نظارتی رابطه معنی داری وجود دارد.
 ۸. بین تفاوت جنسیت پاسخگویان و سنجش عملکرد شورای اسلامی در بعد برنامه‌ریزی اقتصادی رابطه معنی داری وجود دارد.

ابعاد و شاخص‌های وظایف شورای اسلامی شهر
 ابعاد و وظایف شورای اسلامی که در تحقیق حاضر مورد سنجش قرار گرفته در حالت کلی به چهار بُعد: ۱. تصویری یا برنامه‌ریزی (اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و بهداشتی)؛ ۲. نظارتی؛ ۳. اجرایی؛ ۴. همکاری و مشورتی تقسیم شده است. این ابعاد به همراه متغیرهای نگرشی و عمومی (سن، جنس، سطح تحصیلات و درآمد) به عنوان «متغیرهای مستقل و وابسته» در تحقیق حاضر مورد سنجش قرار گرفته است. لازم به یادآوری است که هر یک از ابعاد عملکردی شورا از چند بعد شکل گرفته است که به ترتیب عبارتند از:

۱. «شاخص برنامه‌ریزی یا تصویری»: این بُعد از عملکرد شورای اسلامی شهر در شاخص‌های برنامه‌ریزی اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و بهداشتی مورد سنجش قرار گرفته است.
 ۲.۱ «برنامه‌ریزی اقتصادی»: شامل شناخت نارسایی‌های اقتصادی و تهیه طرح‌های پیشنهادی، تصویب وام‌های پیشنهادی، تصویب معاملات، تصویب بودجه، تصویب نرخ کرایه ماشین و نظایر آن، تصویب مقررات لازم در ارتباط با زمین‌های غیرمحصور، و تصویب نرخ خدمات ارائه شده.
 ۲.۲ «برنامه‌ریزی اجتماعی»: شامل برنامه‌ریزی در خصوص مشارکت مردم در انجام خدمات اجتماعی،

اقدام در خصوص تشکیل نهادهای اجتماعی و امدادی، تصویب نامگذاری معابر شهری، تصویب مقررات در ارتباط با نوشتن مطالب بر روی دیوارهای شهری.
 ۲.۳ «برنامه‌ریزی فرهنگی»: شامل بررسی و شناخت نارسایی‌های فرهنگی تشویقی ترغیب مردم در خصوص گسترش مراکز تفریحی و فرهنگی، تصویب نام‌گذاری اسامی معابر، کوچه‌ها و غیره.
 ۲.۴ «شاخص‌های اجرایی»: شامل: ۱) انتخاب شهردار؛ ۲) تشکیل انجمن‌ها و نهادهای اجتماعی و فرهنگی؛ ۳) فراهم نمودن زمینه مشارکت مردم در اموراتی که بر حال شهروندان تأثیر دارد؛ و ۴) تشکیل تعاونی‌های تولید، توزیع و مصرف.
 ۳. «شاخص‌های نظارتی»: شاملی ۱) نظارت بر حسن اجرای مصوبات شورا؛ ۲) نظارت بر حسن اداره اموال و دارایی‌های شهرداری؛ ۳) نظارت بر امور بهداشتی؛ ۴) نظارت بر ایجاد گورستان؛ ۵) نظارت بر اجرای طرح‌های مربوط به توسعه شهری؛ ۶) نظارت بر حسن اداره امور مالی شهرداری؛ و ۷) نظارت بر امور تماشاخانه‌ها.
 ۴. «شاخص‌های همکاری و مشورتی»: شامل: ۱) همکاری با مسئولین اجرائی نهاد و سازمانهای دولتی؛ ۲) همکاری با شهرداری جهت تصویب و اجرای مصوبات؛ ۳) همکاری با شورای تأمین شهرستان؛ ۴) شناخت کمبودها و نارسایی‌های شهری؛ ۵) همکاری در تشکیل انجمن‌ها و نهادهای دولتی؛ ۶) شرکت در جلسات شورای اداری؛ و ۷) ارائه پیشنهادات به سازمان‌های اجرایی.

روش‌شناسی تحقیق

«جهت‌گیری این پژوهش» از نوع «ارزیابی توسعه» است که از نظر «هدف»، «کاربردی» است که با توجه به موضوع تحقیق از «روش تحلیلی-توصیفی» استفاده شده است؛ به عبارت دیگر این پژوهش علاوه بر جنبه آگاهی بخشی و علمی، «جنبه کاربردی» نیز داشته است. همچنین از آنجایی که در تحقیقات توصیفی ویژگی‌های جامعه مورد مطالعه از طریق پیمایش بررسی و آزمون می‌شود، لذا تحقیق حاضر یک تحقیق «توصیفی-پیمایشی از نوع همبستگی» نیز می‌باشد.

«جامعه آماری» در این تحقیق، مردان و زنان بالای ۱۸

توصیف متغیرها و از «آزمون‌های استنباطی» برای بررسی رابطه بین متغیرها استفاده گردید.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

۱. «تحلیل جمعیت‌شناختی»: با توجه به اینکه در این تحقیق شهروندان استان به عنوان آزمودنی‌ها (پاسخگویان) مورد مطالعه قرار گرفتند، لازم است برخی از ویژگی‌های جمعیت‌شناختی آنان قبل از آزمون فرضیه‌ها مطرح شود. تحلیل جمعیت‌شناختی نشان داد که از ۱۰۰۰ نفر مورد مطالعه بیش از ۷۵ درصد از آنان از سن بالای ۳۰ سال برخوردار بوده‌اند. از طرف دیگر حدود ۵۴/۱ درصد از آنان را مردان و ۴۸/۶ درصد را زنان تشکیل داده‌اند. بررسی مدرک تحصیلی آنان نیز نشان می‌دهد که بیش از ۸۰ درصد پاسخگویان از سطح مدرک تحصیلی بالای متوسطه برخوردار بوده‌اند به طوری که ۵۴ درصد از آنان دارای مدرک تحصیلی دانشگاهی بوده‌اند. این وضعیت نشان دهنده‌ی آن است که پاسخگویان تا حدود زیادی از بلوغ فکری و اطلاعاتی مناسبی برای پاسخگویی به سؤالات پژوهشی برخوردار بوده‌اند.

۲. بررسی توزیع فراوانی مؤلفه‌های پژوهش

جدول زیر وضعیت توزیع فراوانی‌های مربوط به مؤلفه‌های پژوهش را نشان می‌دهد. چنان که در جدول فوق ملاحظه می‌شود، به طور کلی

سال مراکز شهری شهرستان‌های استان آذربایجان شرقی می‌باشد. بر اساس برآوردهای جمعیتی، جمعیت بالای ۱۸ سال استان، در سال ۱۳۸۷ برابر ۱.۶۳۶.۸۸۸ نفر می‌باشد. «تعداد نمونه» در هر یک از شهرستان‌ها با اعمال سهم جمعیت هر یک از مراکز شهرها از جمعیت شهری استان در نمونه برآورد شده تعیین گردیده است. نمونه‌ها نیز در مراکز شهرستان‌ها از بین بلوک‌های شهری که به صورت «تصادفی سیستماتیک» انتخاب شده بود، تعیین؛ و در هر یک از بلوک‌ها خانوارهای بصورت تصادفی انتخاب گردید و اطلاعات مورد نیاز در هر یک از خانوارها از افراد بالای ۱۸ سال تکمیل گردید.

«ابزار جمع‌آوری اطلاعات» در این تحقیق، «پرسشنامه» است که برای این مطالعه بر اساس شاخص عملکردی شوراها در بعد نظارتی، تصویری، اجرایی، عملکردی و همکاری و مشورتی و فرضیات تحقیق تدوین شده است. در این پژوهش، «روایی^۲ آزمون» از طریق «آلفای کرونباخ» به دست آمد که مقدار آلفا به طور متوسط برای چهار شاخص ارزیابی عملکرد شورا برابر $\alpha = 0.78$ و نمایانگر قابلیت اعتماد و همسازی درونی مناسب بین گونه‌های پرسشنامه می‌باشد. برای «تجزیه و تحلیل داده‌ها»، از «نرم‌افزار SPSS» استفاده گردید و اطلاعات جمع‌آوری شده در دو سطح توصیفی و استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت؛ بدین صورت که در سطح توصیفی از آمارهای فراوانی، درصد، میانگین برای

جدول ۱. تحلیل وضعیت توزیع فراوانی مؤلفه‌های پژوهش

فراوانی‌ها					عوامل مورد بررسی
بسیار بالا	بالا	متوسط	پایین	بسیار پایین	
۲	۳.۸	۲.۷	۱۷.۳	۷۴.۲	عملکرد شورای اسلامی شهر در انتخاب مدیر توانا
۳.۴	۴.۳	۵.۲	۱۵.۸	۷۱.۳	عملکرد شوراها در بررسی شناخت کمبودها
۴.۵	۴.۳	۵.۷	۱۷.۲	۶۸.۵	نظارت بر حسن اجرای مصوبات شورا
۵.۶	۵.۳	۸.۷	۱۴.۳	۶۶.۱	همکاری با مسئولین اجرایی نهادها
۳.۶	۴.۴	۵.۱	۱۶.۶	۷۰.۳	برنامه‌ریزی در خصوص مشارکت مردم
۱.۲	۲.۳	۳.۶	۱۸.۴	۷۴.۵	تشکیل انجمن‌ها، نهادهای اجتماعی، امدادی، فرهنگی، و ارشادی

2. reliability

بیش از ۶۵ درصد از پاسخگویان، عملکرد شورای اسلامی شهر را در انتخاب مدیر توانا و آگاه، بررسی شناخت کمبودها، نظارت بر حسن اجرای مصوبات شورا، همکاری با مسئولین اجرایی نهادها، برنامه ریزی در خصوص مشارکت مردم و تشکیل انجمن ها، نهادهای اجتماعی، امدادی، فرهنگی، ارشادی را پایین تر متوسط ارزیابی کرده اند. این وضعیت بیانگر آن است که به طور کلی پاسخگویان ارزیابی متوسطی به پایینی از عوامل مورد بررسی در سطح شهرهای مورد مطالعه داشته اند.

۳. آزمون فرضیه های پژوهش

چنان که ذکر، پژوهش حاضر از هشت فرضیه تشکیل شده است. نتایج آزمون مربوط به فرضیه های پژوهش که در آنها روابط مستقیم بین «متغیرهای مستقل» و «متغیرهای وابسته» مورد بررسی قرار گرفته است، به شرح جدول شماره ۲ می باشد.

«اولین فرضیه تحقیق»، سنجش رابطه بین سنجش نگرش مردم نسبت به عملکرد شورای اسلامی در بعد برنامه ریزی می باشد. با توجه به اینکه ضریب همبستگی و سطح معنی داری رابطه بین سنجش نگرش مردم به شورای اسلامی و عملکرد شورای اسلامی در بعد

جدول ۲. آزمون مربوط به فرضیه های پژوهش

شماره فرضیه	معادله فرضیه ی بررسی شده	آماره F	سطح معنی دار F	آماره t	سطح معنی دار نمونه ای t	ضریب همبستگی
۱	$e + f =$ (نگرش مردم) عملکرد شورا در بعد برنامه ریزی	۴.۵۶۲	۰	۳.۵۴۲	۰	۰/۶۶
۲	$e + f =$ (نگرش مردم) عملکرد شورا در بعد تصویری	۵.۳۴۵	۰	۲.۳۱۲	۰	۰/۵۹
۳	$e + f =$ (نگرش مردم) عملکرد شورا در بعد برنامه ریزی فرهنگی	۱۲.۱۸۱	۰	۳.۴۹۰	۰	۰/۵۹
۴	$e + f =$ (نگرش مردم) عملکرد شورا در بعد اجرایی	۳۰.۴۸	۰	۵.۵۲۱	۰	۰/۷۱
۵	$e + f =$ (نگرش مردم) عملکرد شورا در بعد برنامه ریزی بهداشتی	۵۵.۰۱۰	۰/۰۳	۷.۴۱۷	۰/۰۳	۰/۵۳
۶	$e + f =$ (نگرش مردم) عملکرد شورا در بعد همکاری و مشورتی	۸۲.۶۲	۰/۰۲	۹.۰۹۰	۰/۰۲	۰/۵۵
۷	$e + f =$ (نگرش مردم) عملکرد شورا در بعد نظارتی	۴۰.۱۲	۰/۰۳۵	۳.۲۵۴	۰/۰۳۵	۰/۵۶

دو متغیر بالا می باشد.

«پنجمین فرضیه مورد بررسی» در تحقیق حاضر، عبارت است از بررسی رابطه بین سنجش نگرش مردم به شورای اسلامی و عملکرد شورای اسلامی در بعد برنامه ریزی بهداشتی (نظافت بهتر و حفظ پاکیزگی اماکن عمومی شهر، ساماندهی تبلیغات و نصب آگهی) ضریب همبستگی و سطح معنی داری رابطه بین سنجش نگرش مردم به شورای اسلامی و عملکرد شورای اسلامی در بعد برنامه ریزی بهداشتی به ترتیب $(R=0/53)$ و $(\alpha=0/03)$ به دست آمد. با توجه به اینکه سطح معنی داری به دست آمده از $(\alpha=0/5)$ کوچکتر می باشد، بنابراین می توان نتیجه گرفت که بین سنجش نگرش مردم به شورای اسلامی و عملکرد شورای اسلامی در بعد برنامه ریزی بهداشتی رابطه معنی داری وجود دارد. به عبارتی دیگر می توان فرضیه صفر را رد و فرضیه اصلی تحقیق را قبول نمود. همچنین می توان نتیجه گرفت که جهت رابطه بین سنجش نگرش مردم به شورای اسلامی و عملکرد شورای اسلامی در بعد برنامه ریزی بهداشتی مثبت و شدت رابطه بین دو متغیر متوسط می باشد.

«ششمین فرضیه مورد بررسی» عبارت است از بررسی رابطه بین سنجش نگرش مردم به شورای اسلامی و عملکرد شورای اسلامی در بعد همکاری و مشورتی (همکاری با مسئولین شهر، شورای تأمین و غیره) می باشد. ضریب همبستگی و سطح معنی داری رابطه بین سنجش نگرش مردم به شورای اسلامی و عملکرد شورای اسلامی در بعد همکاری و مشورتی به ترتیب $(R=0/55)$ و $(\alpha=0/02)$ به دست آمد. با توجه به اینکه سطح معنی داری به دست آمده از $(\alpha=0/5)$ کوچکتر می باشد، بنابراین می توان نتیجه گرفت که بین سنجش نگرش مردم به شورای اسلامی و عملکرد شورای اسلامی در بعد همکاری و مشورتی رابطه معنی داری وجود دارد. به عبارتی دیگر می توان فرضیه صفر را رد و فرضیه اصلی تحقیق را قبول نمود. همچنین می توان گفت که جهت رابطه بین سنجش نگرش مردم به شورای اسلامی و عملکرد شورای اسلامی در بعد همکاری و مشورتی مثبت و شدت رابطه بین دو متغیر متوسط می باشد.

می توان فرضیه صفر را رد و فرضیه اصلی را قبول نمود. همچنین می توان گفت که جهت رابطه بین سنجش نگرش مردم به شورای اسلامی و عملکرد شورای اسلامی در بعد تصویری مثبت و شدت رابطه بین دو متغیر از متوسط به بالا می باشد.

«سومین فرضیه مورد بررسی» عبارت است از بررسی رابطه بین سنجش نگرش مردم به شورای اسلامی و عملکرد شورای اسلامی در بعد برنامه ریزی فرهنگی می باشد. ضریب همبستگی و سطح معنی داری رابطه بین سنجش نگرش مردم به شورای اسلامی و عملکرد شورای اسلامی در بعد برنامه ریزی فرهنگی به ترتیب $(R=0/59)$ و $(\alpha=0/000)$ به دست آمد. با توجه به اینکه سطح معنی داری به دست آمده از $(\alpha=0/5)$ کوچکتر می باشد، بنابراین می توان نتیجه گرفت که بین سنجش نگرش مردم به شورای اسلامی و عملکرد شورای اسلامی در بعد برنامه ریزی فرهنگی رابطه معنی داری وجود دارد. به عبارتی دیگر می توان فرضیه صفر را رد و فرضیه اصلی را قبول نمود. همچنین می توان گفت که جهت رابطه بین سنجش نگرش مردم به شورای اسلامی و عملکرد شورای اسلامی در بعد برنامه ریزی فرهنگی مثبت و شدت رابطه بین دو متغیر از متوسط به بالا می باشد.

«چهارمین فرضیه تحقیق» عبارت بود از بررسی رابطه بین سنجش نگرش مردم به شورای اسلامی و عملکرد شورای اسلامی در بعد اجرایی (انتخاب شهردار) می باشد. ضریب همبستگی و سطح معنی داری رابطه بین سنجش نگرش مردم به شورای اسلامی و عملکرد شورای اسلامی در بعد اجرایی به ترتیب $(R=0/71)$ و $(\alpha=0/000)$ به دست آمد. با توجه به اینکه سطح معنی داری به دست آمده از $(\alpha=0/5)$ کوچکتر می باشد، بنابراین می توان نتیجه گرفت که بین سنجش نگرش مردم به شورای اسلامی و عملکرد شورای اسلامی در بعد اجرایی رابطه معنی داری وجود دارد. به عبارتی دیگر می توان فرضیه صفر را رد و فرضیه اصلی تحقیق را قبول نمود. همچنین می توان گفت که جهت رابطه بین سنجش نگرش مردم به شورای اسلامی و عملکرد شورای اسلامی در بعد اجرایی مثبت و شدت رابطه بین

«هفتمین فرضیه مورد بررسی» در تحقیق حاضر، عبارت است از بررسی رابطه بین سنجش نگرش مردم به شورای اسلامی و عملکرد شورای اسلامی در بعد نظارتی می باشد. ضریب همبستگی و سطح معنی داری رابطه بین سنجش نگرش مردم به شورای اسلامی و عملکرد شورای اسلامی در بعد نظارتی به ترتیب $(R=0/56)$ و $(\alpha=0/035)$ به دست آمد. با توجه به اینکه سطح معنی داری به دست آمده از $(\alpha=0/5)$ کوچکتر می باشد، بنابراین می توان نتیجه گرفت که بین سنجش نگرش مردم به شورای اسلامی و عملکرد شورای اسلامی در بعد نظارتی رابطه معنی داری وجود دارد. به عبارتی دیگر می توان فرضیه صفر را رد و فرضیه اصلی تحقیق را قبول نمود. همچنین می توان نتیجه گرفت که جهت رابطه بین سنجش نگرش مردم به شورای اسلامی و عملکرد شورای اسلامی در بعد نظارتی مثبت و شدت رابطه بین دو متغیر متوسط و رو به بالا می باشد.

«فرضیه هشتم تحقیق» حاضر، عبارت است از اینکه بین نگرش جنسیت پاسخگویان و عملکرد شورای اسلامی در بعد برنامه ریزی اقتصادی تفاوت معنی داری وجود دارد. با توجه به اینکه میانگین عملکرد شورای اسلامی از نظر مردان $48/13$ و زنان $46/76$ می باشد. بنابراین به شرط تساوی واریانس ها در این آزمون، مقدار T با درجه آزادی $1342/523$ و با سطح معنی داری $(\alpha=0/61)$ برابر $0/61$ محاسبه گردید. از آنجایی که سطح معنی داری محاسبه شده از سطح معنی داری مورد نظر $(\alpha=0/5)$ بزرگتر می باشد، لذا می توان فرضیه صفر را قبول و فرضیه اصلی را رد نمود. همچنین می توان نتیجه گرفت که بین جنسیت پاسخگویان و عملکرد شورای اسلامی در بعد برنامه ریزی تفاوت معنی داری وجود ندارد؛ به عبارتی دیگر مردان و زنان عملکرد شورای اسلامی در بعد برنامه ریزی به صورت یکسان مورد سنجش قرار داده اند.

نتیجه گیری و جمع بندی

نتایج تحقیق نشان داد که عملکرد شورای اسلامی شهرهای استان آذربایجان شرقی در سطح پایین می باشد؛ بطوریکه در ابعاد عملکرد شوراها که شامل

برنامه ریزی، تصویری، اجرائی و نظارتی است، عملکرد شوراها پایین است. اما با وجود این مردم نسبت به وجود نهاد شورای اسلامی همواره نگرش مثبت دارند. از طرفی دیگر نکته قابل توجه این پژوهش این بود که به بررسی رابطه بین متغیرهای سن، تحصیلا، شغل، جنس با عملکرد شوراها، اجرائی و نظارتی می پردازد. نتیجه تحقیق در این مورد نشان داد که در سنجش عملکرد شوراها، اسلامی شهرها متأثر از هیچ یک از متغیرهای فوق نیست و پاسخگویان در هر قشری که بوده اند از عملکرد شوراها رضایت نداشتند. همچنین شهروندان نیز از وظایف و اختیارات شوراها نیز اطلاعات لازم و کافی نداشتند. نتایج تحقیق حاضر را به این صورت می توان بیان کرد:

۱- نتایج تحقیق بیانگر این است که اغلب مردم با وظایف و اختیارات شورای اسلامی شهر به حد کافی آشنایی ندارند و این امر باعث می شود که مردم از این نهاد انتظارات فراتر از وظایف و اختیارات قانونی داشته باشند. پس برای اینکه این انتظارات با وظایف و اختیارات شورای اسلامی شهر تطابق داشته باشد و شهروندان بتوانند عملکرد شوراها را بهتر مورد سنجش قرار دهند، لذا لازم است در این زمینه صدا و سیما از طریق برنامه های تلویزیونی و رادیویی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی از طریق روزنامه و مجلات، وزارت کشور از طریق برگزاری همایش و سمینارها و توزیع بروشور و آموزش و پرورش از طریق گنجاندن مطالب در درس علوم اجتماعی و غیره، گامهای اساسی در آگاه ساختن مردم به وظایف و اختیارات شوراها، اسلامی گام بردارد.

۲- نتایج تحقیق نشان داد که مردم عملکرد شوراها، اسلامی را در بعد برنامه ریزی، تصویری، اجرائی و نظارتی در سطح پایین مورد سنجش قرار دادند. لذا لازم است که وزارت کشور در توانمندسازی شورای اسلامی کشور گام اساسی بردارد. در این ارتباط پیشنهاد می شود که وزارت کشور با تهیه طرح و تصویب آن در مجلس افراد تحصیل کرده و دانشگاهی که در مسایل شهری و مدیریت شهری آشنایی لازم دارند، نامزد شوند و همچنین برای اینکه شهردار بتواند در پیشبرد امورات شهری بهتر عمل نماید، ضروری است که شهردار نیز از

PLANNING. Polf.

10- Laughlin, Fredric L and Andringa. Robert C. (2007) Good Governance for Nonprofits, Developing Principles and Policies for an Effective Board, AMACOM.

11- Mary Kauzya, Johon, (2003) "Local Governance Capacity Building for Full Rang Participotion in Africa Countries", Discussion Paper Series, No. 33, Available at: www.cdt.iao.florence.it/santanna/canferenza/docsen/presentation-kauzya.pdf.

12- Nurhadi, (2009) Urban Poverty and Local Capacity Building international Conference on social silences (ICSS) Volume, 3, 10-11 September, izmilt, Tutkey.

13- Osziak, Oscar (2000) "Building Capacity for Governance in Argentina", Asia Review of Public Administration, Vol.7, No. 10.

14- Sayan, Gencay (2003) changes, globalization and Newtasks of the government, Imge publication, Ankara, Turkey.

15- Sener, Hasan Engin, (2005), participation, and Pluralism in Public Administration Turkish public Administration Annual, vol, 38, NO, 4, Ankara.

طریق آرای مردم به طور مستقیم انتخاب شود.

۳- نتایج تحقیق نشان داد که عملکرد شوراهای اسلامی در ابعاد برنامه ریزی، اجرائی، تصویبی و نظارتی ضعیف می باشد. برای اینکه عملکرد شوراهای اسلامی در ابعاد برنامه ریزی، اجرائی، تصویبی و نظارتی تقویت و افزایش داد لازم است که اختیارات بیشتری در حیطه شهر و روستا به شوراها واگذار نمود. و همچنین شورا با عمل به موارد زیر می تواند عملکرد خود را افزایش دهد.

منابع

۱- آیت الهی، علی رضا (۱۳۷۷) شورای کشوری و آمایش شهر و روستا، تهران انتشارات ذحل.

۲- بوهنر جرالد و دانیل وانک (۱۳۸۲) نگرش و تغییر آن، مترجم منیژه صادقی بنسین، انتشارات ساوالان.

۳- پورخرمدند، علی (۱۳۸۲) بررسی عملکرد شوراهای اسلامی شهر تبریز، پایان نامه کارشناسی ارشد مدیریت آموزش و پژوهش استان آذربایجان شرقی.

۴- ریتز، جرج (۱۳۷۹) نظریه های جامعه شناسی در دوران معاصر، ترجمه محسن ثلاثی، انتشارات علمی.

۵- شیخ ابراهیم (۱۳۸۲) بررسی میزان توافق شوراهای اسلامی شهرها در انجام وظایف قانونی، مجموعه مقالات و سخنرانی های همایش شورای اسلامی (رویکردها، کارکردها و راهکارها)، گردهمایی ملی منتخبان دومین دوره شوراهای اسلامی، معاونت امور اجتماعی وزارت کشور.

۶- کریمی، یوسف (۱۳۷۶) روانشناسی اجتماعی، انتشارات دانشگاه پیام نور.

۷- کلاین برگ، اتو (۱۳۸۳) روانشناسی اجتماعی، مترجم دکتر علی محمد کاردان، انتشارات علمی و فرهنگی.

8- Davies, Jonathan S. (2002) "The Governance of urban Regeneration: A Critique of the Governing without Government", public Administrating, Vol, 80, No, 2.

9- Hall, Peter (2000) "Urban Future 21: A Global Agenda for Twenty First Century Cities", Available at: online: www.hec.gov.pk/htmls/curriculum/cu-pdf/city-REGLONAL-

دوفصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۲۶ پاییز و زمستان ۱۳۸۹
No.26 Autumn & Winter

۴۰